

Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän suoja EU:n lainsäädännössä

Kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu sukupuoleen... sukupuoliseen suuntautumiseen tai muuhun sellaiseen seikkaan.

Euroopan unionin perusoikeuskirja (21 artikla)

Euroopan unionilla on Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen 13 artiklan nojalla toimivalta luoda lainsäädäntöä sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi. Tähän mennessä tällaisia säännöksiä on annettu ainoastaan sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi työssä ja ammatissa. **Yhdenvertaisesta kohtelusta työssä annetussa direktiivissä** kielletään kaikenlainen syrjintä, joka liittyy työn tai itsenäisen ammatin harjoittamiseen, ammatilliseen koulutukseen ja ohjaukseen sekä jäsenyyteen työntekijä- tai työnantajajärjestössä. Direktiivi koskee sekä yksityistä että julkista sektoria. Jäsenvaltioilla oli velvollisuus panna direktiivi täytäntöön vuoden 2003 loppuun mennessä.

18 EU:n jäsenvaltiota on päättänyt kieltää syrjinnän EU:n vaatimuksia laajemmin ulottamalla syrjintäsuojan myös työpaikan ulkopuolelle. Näin lesboille, homoille, biseksuaaleille ja transseksuaaleille (LGBT-henkilöille) voidaan tarjota suoja entistä useammilla yhteiskuntaelämän aloilla, kuten koulutuksen, sosiaalisen suojelun, sosiaaliturvan ja terveydenhoidon sekä tavaroiden ja palvelujen saatavuuden, kuten asumisen alalla. Rodullisilla ja etnisillä vähemmistöillä on jo laajennettu suoja, josta säädetään rotujen välisestä tasa-arvosta annetussa direktiivissä 2000/43/EY.

Oikeussuoja EU:n jäsenvaltiossa

Kahdeksassa EU:n jäsenvaltiossa (Belgia, Bulgaria, Espanja, Itävalta, Romania, Saksa, Slovenia ja Slovakia) seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän vastainen lainsäädäntö käsittää paitsi työn ja ammatin myös kaikki rotujen välisestä tasa-arvosta annetussa direktiivissä määritellyt osa-alueet.

Kymmenessä EU:n jäsenvaltiossa (Alankomaat, Irlanti, Latvia, Liettua, Luxemburg, Ruotsi, Suomi, Unkari, Tšekin tasavalta, ja Yhdistynyt kuningaskunta) syrjinnän vastainen lainsäädäntö on osittain laajennettu muillekin aloille kuin työhön ja ammattiin.

Yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa (Italia, Kreikka, Kypros, Malta ja Puola, Ranska, Tanska ja Viro) syrjintäsuoja käsittää vain yhdenvertaisesta kohtelusta työssä annetussa direktiivissä mainitut alueet. Kreikassa, Puolassa, Ranskassa ja Virossa keskustellaan parhaillaan lainsäädännön laajentamisesta.

Oikeussuojasta huolimatta LGBT-henkilöt välttävät usein paljastamasta sukupuolista suuntautumistaan tai identiteettiään työpaikalla kielteisten seurausten pelossa. Sukupuolisen suuntautumisensa avoimesti näyttävät LGBT-henkilöt jäävät usein sosiaalisen yhteisön ulkopuolelle, kokevat fyysistä ja sanallista häirintää ja työllistyvät muita heikommin. LGBT-henkilöt kohtaavat syrjintää myös muilla aloilla, kuten koulutuksessa ja terveydenhoidossa. Koulukiusaaminen ja nimittely johtavat siihen, että koulunkäynnin keskeyttäminen on LGBT-henkilöiden keskuudessa usein yleisempää kuin muiden, ja useimmilta kouluilta puuttuu konkreettinen suunnitelma ennakkoluulojen käsittelemiseksi. Terveydenhuollossa saatetaan suhtautua kielteisesti LGBT-henkilöihin, jotka tämän seurauksena alkavat välttää hoitoon hakeutumista.

Tasa-arvoelimet

Kansalliset tasa-arvoelimet edistävät yhdenvertaista kohtelua, tekevät syrjintään liittyvää tutkimusta ja neuvovat syrjinnän uhreja. EU:n lainsäädännössä veloitetaan jäsenvaltiot perustamaan tasa-arvoelimiä vain rotusyrjinnän ja sukupuolisen syrjinnän aloilla. Yhdenvertaisesta kohtelusta työssä annetussa direktiivissä ei edellytetä vastaavien elimien perustamista muiden syrjintäperusteiden, kuten sukupuolisen suuntautumisen alalla. Monet jäsenvaltiot ovat kuitenkin tehneet enemmän kuin EU:n lainsäädännössä vaaditaan lisäsuojan aikaansaamiseksi LGBT-henkilöille.

18 jäsenvaltiossa (Belgia, Bulgaria, Saksa, Kreikka, Ranska, Irlanti, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Unkari, Alankomaat, Itävalta, Romania, Slovenia, Slovakia, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta) on yksi ainoa tasa-arvoelin, joka käsittelee kaikkia syrjintäperusteita. Ruotsiin perustettiin erityinen sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää käsittelevä asiamiesorganisaatio (HomO), ja se on onnistunut saamaan homobofian uhrien luottamuksen. Nyt myös Ruotsi ja Tanska ovat siirtymässä yhteen ainoaan tasa-arvoelimeen, joka käsittelee kaikkia syrjinnän muotoja.

Yhdeksästä jäsenvaltiosta (Espanja, Italia, Malta, Portugali, Puola, Suomi, Tanska, Tšekin tasavalta ja Viro) puuttuu kokonaan seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää käsittelevä tasa-arvoelin.

OIKEUS YHDENVERTAISEEN KOHTELUUN

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 21 artiklaan sisältyy yleinen syrjinnän kieltö, joka koskee useita eri perusteita, kuten sukupuolista suuntautumista. Siinä ei aseteta syrjintäperusteita mihinkään tärkeysjärjestykseen, jossa tiettyjen syrjinnän muotojen suoja olisi muita heikompi. Jokainen on oikeutettu yhdenvertaiseen kohteluun. Sen vuoksi sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän kieltö pitäisi ulottaa muillekin alueille kuin työhön, kuten esimerkiksi tavaroiden ja palvelujen saatavuuteen, samaan tapaan kuin on tehty rotuun tai etniseen taustaan perustuvan syrjinnän kohdalla.

Tämä tiedote perustuu raporttiin *Homophobia and Discrimination on the grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the EU Member States - Part 1 Legal Analysis* (Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa – Osa I: Oikeudellinen analyysi), jonka Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) julkaisi kesäkuussa 2008, ja raporttiin *Homophobia Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the EU Member States – Part 2 The Social Situation* (Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa – Osa II: Sosiaalinen tilanne), joka julkaistiin maaliskuussa 2009.

EU:n lainsäädännön mukaan transseksuaalisia henkilöitä, jotka eivät kuitenkaan välttämättä ole transsukupuolisia, on suojeltava sukupuoleen perustuvalta syrjinnältä työssä. Transsukupuolisten henkilöiden oikeuksia selvitetään tarkemmin tiedotteessa ”Transsukupuolisten henkilöiden kohtaamat haasteet”.

Raportti on kokonaisuudessaan saatavilla osoitteessa <http://fra.europa.eu>.

Kaikkia Euroopan unionin perusoikeusviraston julkaisuja voi tilata maksutta sen verkkosivustolta.

Jos tästä käännöksestä herää kysymyksiä, kannattaa tutustua englanninkieliseen versioon, joka on asiakirjan alkuperäinen, virallinen versio.